

استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی (مورد مطالعه دانشگاه باهنر کرمان)

امیر رستگار خالد^۱، فاطمه محمدیان^۲

چکیده

مقاله حاضر به بحث درباره احساس امنیت اجتماعی به عنوان یکی از نیازهای ضروری بشر در دوران امروز که خصوصاً ارتباطات و اطلاعات یکی از لوازم ضروری آن به نظر می‌رسد، می‌پردازد. مطابق با برخی رویکردها، جهانی شدن به‌طور عام و جهانی شدن فرهنگی یکی از عواملی است که امروزه امنیت اجتماعی را به خطر انداخته است. بدین اعتبار سؤال اصلی این است که آیا استفاده از اینترنت که از لوازم جهانی شدن فرهنگی است باعث تضعیف احساس امنیت اجتماعی می‌شود؟ این نوشتار با استفاده از روش پیمایش و در بین نمونه‌ای ۳۴۹ نفری از دانشجویان دانشگاه باهنر کرمان اجرا شده است. چارچوب نظری، یک چارچوب تلفیقی از نظریه‌های مکتب کپنهاگ و نظریه چلبی بر اساس آجیل پارسونز می‌باشد. نتایج به‌دست آمده از بررسی نشان می‌دهد که هرچه میزان و سابقه استفاده از اینترنت بیشتر شود، احساس امنیت اجتماعی کاهش پیدا می‌کند. همچنین بین نوع و میزان استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی نیز رابطه وجود دارد. به‌گونه‌ای که از یکسو استفاده بی‌انگیز از اینترنت در مقایسه با مصرف ابزاری آن احساس امنیت اجتماعی را بیشتر کاهش می‌دهد و از سوی دیگر کسانی که از سایت‌های فیلترشده استفاده می‌کنند، احساس امنیت اجتماعی پایین‌تری نیز نسبت به بقیه دارند.

واژه‌های کلیدی

احساس امنیت اجتماعی، امنیت هویتی، امنیت فرهنگی، امنیت فکری، استفاده

از اینترنت

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۴/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۲/۰۳/۰۲

Amir_rastegarkhaled@yahoo.com

۱. دکتری جامعه‌شناسی و عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

Mohammadian1365@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شاهد

مقدمه

امنیت از جمله پدیده‌های مهم و شایان توجهی است که از نیازها و ضرورت‌های اساسی و پایه‌های فرد و جامعه به‌شمار می‌رود و فقدان آن یا اختلال در آن، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده و خطرناکی به‌دنبال دارد (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ۳۲) به‌طوری‌که با زوال آن آرامش خاطر انسان از بین می‌رود و اضطراب و ناآرامی جای آن را می‌گیرد. مرتفع شدن بسیاری از نیازهای آدمی نیز در گرو تأمین امنیت است. به‌طوری‌که آبراهام مازلو نیز در سلسله مراتب نیازها، احساس امنیت را بلافاصله پس از ارضای نیازهای اولیه قرار می‌دهد (کاهه، ۱۳۸۴: ۱۳۳). امنیت به معنای سستی آن عبارت است از: امنیت نظامی و توسل به قوای قهریه برای حصول آرامش و فرار از خطر. اما امروزه این مفهوم از رویکرد نظامی محور خود فاصله گرفته و پارامترهای نرم‌افزاری جایگزین پارامترهای سخت‌افزاری گشته‌اند و روز به روز ابعاد نظامی آن نمود کمتری می‌یابند (جهان‌بین، ۱۳۸۲: ۹۶). تاجایی که می‌توان گفت، امنیت در معنای عینی، فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب‌شده و در معنای ذهنی یعنی فقدان هراس از اینکه ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار گیرد محسوب می‌شود (بوزان، ۱۳۷۸: ۸۶). به همین ترتیب گستره و دامنه امنیت اجتماعی با توسعه و گسترش فناوری‌های پیشرفته، توسعه یافته است و از صرف مقوله‌های بهداشتی، رفاهی و اقتصادی خارج شده و به مقوله‌هایی نظیر هویت، ساخت شخصیت، هستی و وجود فرد، اجتماع و جامعه گسترش یافته است. بنابراین هم مطالعه پدیده امنیت اجتماعی حائز ظرافت و پیچیدگی‌های مفهومی و ادراکی شده و هم تأمین و پایداری آن از اهمیت خاص خود برخوردار گردیده است (ترابی و گودرزی، ۱۳۸۳: ۴۱).

از سوی دیگر به عقیده برخی از متفکران، احساس امنیت اجتماعی از خود

امنیت اجتماعی مهم تر است. زیرا در جامعه‌ای ممکن است امنیت اجتماعی وجود داشته باشد اما در نتیجه فقدان احساس آن، هزینه بسیار زیادی باید صرف شود تا احساس امنیت به وجود بیاید. احساس امنیت اجتماعی را می‌توان نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع‌کننده و آرام‌بخش) افراد نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضد امنیتی (تهدیدها) در شرایط فعلی و آتی در حوزه امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی، یکپارچگی و امنیت سرزمین دانست (حاجیانی، ۱۳۸۴: ۲۸). به اعتبار این تعریف، عوامل متعددی می‌تواند احساس امنیت را به هم زده و مختل نماید که از جمله آنها می‌توان رسانه‌های نوین به طور عام و استفاده از اینترنت که در نوشتار حاضر مورد بررسی قرار گرفته است را به طور خاص نام برد. چراکه اینترنت زمینه‌ای را برای ارتباطات مثبت و منفی برای افراد فراهم می‌آورد (احمدی و اسماعیلی، ۱۳۸۹: ۳۲۷).

شواهد نشان می‌دهد که گسترش و توسعه روزافزون فناوری‌های جهانی اطلاعاتی و ارتباطی بیش از آنکه در راستای تأمین امنیت اجتماعی باشد، به نوعی تهدید علیه امنیت تبدیل شده‌اند. انقلاب فناوری، به شیوه‌های ارتباطات (اینترنت، ارتباطات ماهواره‌ای و رایانه‌های پیشرفته) اشاره دارد که با کمک پیشرفت‌های فناوری، فاصله و مکان را به عوامل غیر مهم تبدیل کرده است (رفیع و جانباز، ۱۳۸۹: ۸۸) و از طریق ایجاد اختلال در فرهنگ و هویت ملی، قومی و مذهبی، امنیت را زائل می‌سازند (کاستلز، ۱۳۸۰: ۳۷ و ۳۲۳). فناوری جهانی اطلاعات و ارتباطات و در رأس آنها اینترنت سبب شده است تا آسان‌ترین و کم‌هزینه‌ترین تهدید متوجه امنیت اجتماعی شود (رفیع و جانباز، ۱۳۸۹: ۹۳). شکی نیست که اینترنت موجب وسعت افق دید ما می‌شود و فرصت‌های بی‌سابقه‌ای برای برقراری

تماس با دیگران در اختیار ما می‌گذارد؛ اما ضرب‌آهنگ لگام‌گسیخته رشد و گسترش اینترنت، نشانگر تهدیدها و چالش‌هایی برای شکل‌های سنتی تعامل انسانی نیز هست (گیدنز، ۱۳۸۶: ۶۸۴).

نتیجه نظرخواهی مرکز افکارسنجی ایرانیان (ایسپا) مبین آن است که ۸۱ درصد ایرانیان به گونه‌ای احساس ناامنی می‌کنند (کلاهیچیان، ۱۳۸۴: ۱۵۴). در عین حال بر اساس آمار ارائه‌شده از سوی پایگاه اینترنتی «داده‌ها و آمار اینترنت» که در آمریکا مستقر است از جمعیت حدوداً ۷ میلیاردی جهان تقریباً ۲ میلیارد نفر، از اینترنت استفاده می‌کنند. بر اساس گزارش همین پایگاه، ایران با داشتن ۳۳ میلیون و ۲۰۰ هزار کاربر معادل ۴۳ درصد جمعیت ۷۷ میلیونی خود سیزدهم را در جهان داراست. بدین ترتیب بیش از نیمی از کاربران اینترنت خاورمیانه به کشور ایران اختصاص دارد. از این رو ایران پرکارترین کشور خاورمیانه است. در صورت بی‌توجهی به این پدیده به‌جای بهره‌گیری از آن، با تهدیدهای ناشی از آن مواجه خواهیم شد که ممکن است در نهایت شاهد زوال احساس امنیت در جامعه خود باشیم و از آنجایی که جمعیت کشور ما جوان است و جوانان و دانشجویان تأثیرپذیری و دسترسی بیشتری به فضای مجازی و اینترنت داشته و به‌عنوان گروه‌های پیشگام جامعه، تأثیرگذاری بیشتری بر جامعه دارند، بنابراین سؤال اصلی این است که آیا استفاده از اینترنت بر احساس امنیت اجتماعی دانشجویان در جامعه آماری مورد مطالعه تأثیرگذار بوده است؟

پیشینه

از میان تحقیقات انجام‌شده در خارج از کشور، مقاله‌ای که پانیک (۲۰۰۹) نوشته است، مفهوم امنیت را بر اساس رویکرد مکتب کپنهاگ و با انتقاد از آن ارائه می‌دهد.

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

در این مقاله همسو با مکتب کینهاگ، یک مفهوم گسترده‌تری از امنیت در نظر دارد (نظامی، سیاسی، اقتصادی، محیطی و اجتماعی). در این مقاله توجه به مفهوم هویت را می‌توان دید. همچنین در تحقیقی که سورمون، در سال ۱۹۹۹ انجام داده است نیز اهمیت هویت را می‌بینیم. او با بررسی تعاریف جدید از امنیت، چارچوب کارکردی برای امنیت مردم در منطقه شمال معرفی می‌کند. او هویت‌های چندگانه مردم را تشریح و بیان می‌کند که برای بررسی امنیت، باید تهدیدها را با توجه به گروه‌های هویتی متفاوت در نظر گرفت. پایان‌نامه گرین در سال ۲۰۰۰ کاربردی از نظریه پیچیده امنیت و مفهوم امنیت به‌عنوان یک «کنش آگاهانه» برای مشکل امنیت آسیای مرکزی است و به‌طور ویژه‌ای بر روی موضوعات مرتبط با هویت، متمرکز شده است. او بیان می‌کند هویت‌های پنج‌گانه شامل هویت محله‌ای، قبیله‌ای، ملی، قومی و اسلامی به اندازه کافی قادرند به‌عنوان عاملان امنیت‌سازی وارد عمل شوند و مورد تجزیه و تحلیل واقع شوند. محقق سپس به این نتیجه می‌رسد که نظریه پیچیده امنیت و امنیتی‌سازی هر دو برای تعیین رویکردهایی برای مطالعه امنیت اجتماعی در آسیای مرکزی مفید هستند.

از جمله تحقیقات انجام‌شده در داخل کشور، تحقیقی است که بیابانی در اوی در سال ۱۳۷۶ انجام داده است که هدف این تحقیق بررسی چگونگی به‌کار گرفتن رسانه‌ها در امنیت اجتماعی می‌باشد. نتیجه‌گیری کلی این تحقیق نشان می‌دهد که، رسانه زمانی می‌تواند در امنیت نقش داشته باشد که خود از امنیت برخوردار باشد، امنیت فرهنگی پیش شرط امنیت اجتماعی است و در نهایت امنیت اجتماعی در گرو داشتن امنیت حقوقی، اقتصادی و سیاسی است (به نقل از کاهه، ۱۳۸۴).

همچنین در پژوهش خوش‌فر (۱۳۷۹) مشخص شد که در استان مازندران مردم در سطح متوسطی احساس امنیت دارند. تحقیق دیگری نیز توسط مهدی کرامتی انجام شده

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

که به بررسی احساس امنیت اجتماعی در بین حاشیه‌نشینان شهرستان‌های استان تهران پرداخته است. این پژوهش حاکی از آن است که متأسفانه در کشور ما به میزانی که امنیت وجود دارد، احساس امنیت وجود ندارد. از دیگر نتایج به‌دست آمده اینکه سطح سواد و تحصیلات نیز در میزان احساس ناامنی نقش دارند. در گروه‌های سنی نیز احساس امنیت متفاوت است. نجیبی‌ریعی نیز در پژوهشی در سال ۱۳۸۴ نشان می‌دهد که دوسوم از افراد در حد متوسطی احساس امنیت دارند. در مجموع به نظر می‌رسد که طبق یافته‌های این پژوهش وجود و گردش سرمایه اجتماعی در کلیت جامعه آثار مثبتی در پی دارد که یکی از آنها افزایش امنیت است.

ادبیات نظری

اولریش بک اعتقاد دارد: «امروزه هر کسی به نوعی گرفتار پیکارهای تدافعی گوناگون و در انتظار نوعی خصومت در شیوه زندگی خود است» (لاپتن، ۱۳۸۰: ۲۹۴). وی خطر را محور تجزیه و تحلیل خود از تحولات جاری اجتماعی قرار داده است. بک خطرهای کنونی را نتیجه مستقیم صنعتی شدن می‌داند. او معتقد است شدت خطر در ارتباط با جهانی شدن، دو برابر است. بک همچنین نوگرایی را اصلی‌ترین نیروی جهانی‌کننده به حساب می‌آورد (واترز، ۱۳۷۹: ۹۱). یکی از مفاهیمی که بک از آن برای تحلیل وضعیت «بیم و مدرنیزاسیون» استفاده می‌کند، فردی شدن است. بک، فردی شدن را نتیجه فرایندهای مدرنیزاسیون می‌داند که مستلزم کاهش تأثیر نهادهای ساخت‌مندکننده سنتی جامعه در شکل‌گیری هویت شخصی است و در نتیجه بیم‌های فردی جدیدی ایجاد شده که متضمن ناامنی‌هاست و بنابراین فردی شدن آکنده از بیم است (همان: ۳۰۶).

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

گیدنز، امنیت هستی‌شناسانه در سطح فردی را به صورت نیاز اساسی و اولیه افراد تعریف می‌کند (۱۳۷۸: ۶۱). وی در نظریه ساخت‌یابی و نظریه مدرنیته ادعا می‌کند که رفتار انسان همیشه در معرض یک انگیزه پر قدرت ناخودآگاهانه یعنی نیاز به تأمین امنیت وجودی است: «امنیت وجود به وضعیت ذهنی راحت و مناسبی اشاره دارد که فرد در آن به فعالیت‌های بدیهی در محیطی آشنا به همراه افراد دیگری که تهدید برای او به وجود نمی‌آورند مشغول است» (استونز، ۱۳۷۹: ۴۳۰). امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح بیان می‌کند که بیشتر آدم‌ها به تداوم تشخیص هویت خود و نیز تداوم محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود اطمینان دارند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۱۱۰). این هویت فردی نیز به‌طور ساده از پیش داده‌شده نیست بلکه باید به‌طور روزمره و عادی از طریق فعالیت‌ها و اقدام‌های واکنشی فرد تولید و حفظ شود (رسولی ثانی‌آبادی، ۱۳۸۹: ۲۰). او معتقد است که خطر و مخاطره از پیامدهای مدرنیته است که در شرایط مدرنیته و بر اثر نیروهای عظیم پویایی مدرنیته موجب شده‌اند که برخی از صور بنیادی روابط اجتماعی اعتماد از محیط‌های محلی جدا شوند.

از مفهوم‌سازی‌های دیگری که در حوزه امنیت صورت گرفته است، تقسیم‌بندی چهار بعدی چلبی از امنیت بوده که معتقد است چهار علقه عمده‌ای که از یکدیگر قابل تمیز هستند عبارت‌اند از: علقه شناختی، مادی، اجتماعی و امنیتی (۱۳۷۵: ۶۳). برای علقه امنیتی می‌توان چهار بعد اساسی قائل شد شامل: امنیت مالی، جانی و بهداشتی، جمعی و گروهی و فکری (نویدینیا، ۱۳۸۲: ۷۶). چلبی ناامنی را ناشی از تضعیف اعتماد اجتماعی فرض کرده که خود ریشه در سیاسی شدن نظم اجتماعی دارد (قاسم‌نژاد، ۱۳۸۸: ۵۷ - ۵۶). از دیدگاه وی در صورتی که ابعاد اجتماعی - فرهنگی نظام اجتماعی

در جامعه‌ای، ضعیف شود، یعنی ضعف در اجتماع عام یا وفاق اجتماعی عام باشد، به همان نسبت نیز روابط بین کنشگران در تمام سطوح، بر اساس سوگیری عاطفی و خاص‌گرا به صورت دوست و دشمن تعریف می‌شود و همین‌طور میزان اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته، تضعیف گشته و علقهٔ امنیتی آنان گسسته می‌شود. در چنین وضعی، افراد و گروه‌ها احساس امنیت مالی، جانی و فکری نمی‌کنند (سفیری، ۱۳۸۷: ۱۴۹).

در دورهٔ بعد از جنگ سرد، مطالعه‌های علمی بر روی امنیت، یک رویکرد جامعه‌شناسانه‌تر نسبت به قبل اتخاذ کرد. مکتب کپنهاگ در سال ۱۹۹۳ به تبعیت از این رویکرد، مفهومی نوین از امنیت اجتماعی ارائه کرد (نویدینا، ۱۳۸۸: ۱۵). مکتب کپنهاگ اصطلاحی است که بیل مک سوئیتی بر آثار و نقطه‌نظرات باری بوزان، الی ویور، دوپلد و برخی دیگر اطلاق کرده است (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۲: ۳۲). به‌کارگیری واژهٔ امنیت اجتماعی توسط مکتب کپنهاگ به تغییر و تحولات مراجع امنیتی در حوزهٔ مطالعات امنیت برمی‌گردد. بر اثر نقص‌هایی که رویکرد دولت‌محور (دولت به‌عنوان مرجع امنیت) با آن روبرو بود، تحلیلگران مکتب کپنهاگ، جامعه را متفاوت از معنای اصطلاح «جامعهٔ مدنی»^۱ یا جامعه به‌عنوان منبع مشروعیت دولت در نظر گرفتند (Watson, 2004: 4). جامعه از نظر این نظریه‌پردازان به معنای اجتماع‌ها^۲ از نظر سیاسی مهم مانند گروه‌های مذهبی، ملی و قومی است. این اجتماع‌ها می‌توانند در کنار دولت در تعامل با نظام بین‌الملل باشند یا حتی دولت را در نظام بین‌الملل به چالش بکشند (Roe, 2005: 11-12). پس از تعریف جامعه، اندیشمندان مکتب مذکور، امنیت اجتماعی^۳ را به تهدیدهای هویت واحدهای مورد نظر (گروه‌های قومی و ...) ربط می‌دهند و آن‌را

1. Civil Society
2. Collectivities
3. Societal Security

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

به قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب و هویت و عرف ملی با شرایط قابل قبولی از تحول ارجاع می‌دهند (بوزان، ۱۳۷۸: ۳۴).

به‌طور کلی در این تعریف امنیت دربرگیرنده «هویت» است. جامعه‌ای که هویتش را از دست می‌دهد دیگر قادر نخواهد بود که به‌طور قائم‌بالذات ادامه حیات دهد (ویور، ۱۳۸۰: ۱۹۰). مک‌سوئینی در تعریف امنیت اجتماعی می‌گوید: «امنیت اجتماعی آن است که چگونه جوامع، منافع و هویتشان را خلق و بازتولید می‌کنند» (صالحی‌امیری و افشاری‌نادری، ۱۳۹۰: ۵۳). مطابق با این رویکرد بوزان و سایر نظریه‌پردازان این مکتب معتقدند که امنیت نباید به معنای نبود تهدید سنتی تلقی شود، بلکه امنیت ابعادی مختلف همچون مسائل اجتماعی، فرهنگی، محیط زیست و رفاه اقتصادی دارد. مکتب کپنهاگ با توجه به رهیافتی نوین در مطالعه‌های امنیتی و تلاش برای خارج شدن از دایره تنگ نظامی، به نقطه‌نظر کسانی که امنیت را تک‌بعدی و در بعد نظامی می‌دانستند نقد وارد کرده و امنیت را فراگیر و چندبعدی معرفی می‌نماید (ابراهیمی، ۱۳۸۶: ۴۵۰).

همچنین این مکتب، نقطه‌نظر کسانی را که امنیت را فقط در چارچوب عینی و جدا از ذهن و افکار افراد تعریف می‌کنند، رد کرده و آن‌را به‌عنوان موضوعی بین‌ذهنی تعریف می‌کند (همان: ۴۴۶). اعضای این مکتب معتقدند که زبان، تاریخ و فرهنگ و حتی نژاد و مرزهای سیاسی در تعیین هویت مهم هستند. ذکر این نکته نیز ضروری است که نظریه‌ها در خصوص ماهیت امنیت، در بستر دو گفتمان اصلی سلبی و ایجابی یا منفی و مثبت یا گفتمان سنتی و مدرن طرح شده‌اند که هر یک، بر وجه خاصی از امنیت نظر دارند (نویدینیا، ۱۳۸۸: ۲۵). امنیت در هر دو بعد، با مجموعه‌ای از خطرهای تهدیدها مواجه است که برای از بین بردن یا به حداقل رساندن صدمه‌ها و مخاطره‌های

پیش آمده، نیازمند توانمندی و قدرت است؛ اما از آنجا که نوع خطرها در وجه سلبی امنیت به بقا و حیات معطوف است با نوع خطرها در وجه ایجابی که ناظر به کیفیت زندگی هستند، متفاوت خواهد بود. همان طور که دیدیم، خطرها در وجه سلبی، عینی، ملموس و قابل رویت یعنی سخت‌افزاری و در بعد ایجابی خطرها، ذهنی، روحی، فکری و احساسی یعنی نرم‌افزاری هستند (همان: ۲۹).

از آنجا که اصولاً امنیت اجتماعی به الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، هویت مذهبی و قومی و رسوم مربوط می‌شود، این ارزش‌ها اغلب در داخل کشورها مورد تهدید قرار می‌گیرد (کاستلز، ۱۳۸۰: ۸۲)؛ ولی امروزه با توجه به جهانی شدن فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌بینیم که این روند تشدید شده است، یعنی بازیگران فرامرزی از طریق وسایل ارتباطی مدرن به این تفاوت‌ها و اختلاف‌های قومی، مذهبی و فرهنگی دامن زده‌اند (کاستلز، ۱۳۸۰: ۳۲۳ - ۳۷) و از آنجایی که افزون بر تهدید سنتی که عمدتاً ماهیت نظامی داشت، تهدیدهای اقتصادی، زیست‌محیطی و منابع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی گسترش یافته است (راجرز، ۱۳۸۴: ۱۲ - ۱۱) ما شاهد از هم گسیختگی درونی، گرایش افراطی به غیر خود و خودکم‌بینی در افراد هستیم که در اثر جهانی شدن فرهنگی است و باعث سلب اعتماد و امنیت می‌گردد (عیوضی، ۱۳۸۵: ۹۵). لذا در نتیجه تحول فناوری اطلاعات نوین خصوصاً اینترنت در جامعه مجازی و شبکه‌ای، منابع اطلاع‌رسانی متنوع و متعدد به صورت مستقل و آزادانه در اختیار افراد قرار گرفته و این باعث ارتباط انسان‌ها به صورت فرامرزی می‌شود و به دنبال آن شکل‌گیری مبنای جدیدی از هویت را شاهدیم (غفاری و لعل‌علیزاده، ۱۳۹۰: ۲۰۱) که چه بسا این مسئله باعث تضعیف هویت و فرهنگ دینی، ملی و خودی گشته و باعث گسترش فرهنگ غربی و بی‌دینی گردد از این روی امنیت فرهنگی و هویتی را تضعیف می‌کند.

چارچوب نظری

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

با بررسی نظریه تعدادی از جامعه‌شناسان در زمینه امنیت اجتماعی متوجه شدیم که هر یک از این نظریه‌پردازان جنبه خاصی از موضوع را مورد بحث قرار داده‌اند. همچنین بیان کردیم که امروزه امنیت از بعد فیزیکی و نظامی آن خارج شده و ابعاد اجتماعی، فرهنگی و هویتی پیدا کرده است. با بررسی آراء صاحب‌نظران مکتب کپنهاگ (باری بوزان، ال ویور، مولار و ...) اهمیت فرهنگ و هویت را در بحث امنیت اجتماعی می‌توان دید که این مکتب، امنیت را مترادف «هویت» در نظر می‌گیرد و بیان می‌کند که هر آنچه هویت را به خطر بیندازد امنیت را مورد حمله قرار داده است. اعضای این مکتب معتقدند که زبان، تاریخ و فرهنگ و حتی نژاد و مرزهای سیاسی در تعیین هویت مهم هستند.

از سوی دیگر چلبی بر اساس مدل «آجیل پارسونز» چهار علقه عمده را مطرح می‌کند که عبارت‌اند از: علقه شناختی، مادی، اجتماعی و امنیتی و برای علقه امنیتی چهار بعد اساسی قائل شده است، شامل: امنیت مالی، جانی، جمعی و فکری و از آنجایی که استفاده از اینترنت بیشتر به بعد جمعی و فکری این نظریه ارتباط دارد ما این دو بعد را از این نظریه در کار خود استفاده می‌کنیم. بنابراین در چارچوب نظری این نوشتار، از یک چارچوب تلفیقی استفاده شده است به طوری که امنیت اجتماعی را با سنجش امنیت هویتی و فرهنگی - که از دیدگاه صاحب‌نظران مکتب کپنهاگ مورد تأکید قرار گرفته است - در کنار امنیت جمعی و فکری - که چلبی از دیدگاه پارسونز گرفته است - مورد بررسی قرار می‌دهیم .

در جوامع امروزی عوامل متعددی احساس امنیت اجتماعی را به خطر انداخته‌اند و از جمله اینها جهانی شدن می‌باشد که البته این جهانی شدن در غالب

رسانه‌ها این مسئله را موجب می‌شود. اینترنت به‌عنوان یکی از رسانه‌های نوین و از جمله مهم‌ترین این رسانه‌ها می‌باشد که احساس امنیت اجتماعی را دچار اختلال می‌کند. به‌طوری‌که می‌توانیم اهمیت هویت و فرهنگ را در محیط‌های اینترنتی به‌صورت واضح مشاهده کنیم به‌طوری‌که اینترنت به‌عنوان ابزاری که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر روی هنجارها، ارزش‌ها، فرهنگ و هویت افراد تأثیر می‌گذارد، می‌تواند عامل خطری برای امنیت هویتی، فرهنگی و اجتماعی باشد.

گیدنز به‌عنوان یکی از نظریه‌پردازان مطرح در این حوزه معتقد است که:

امنیت وجودی یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است، این اصطلاح به اطمینانی مربوط می‌شود که بیشتر آدم‌ها به تداوم تشخیص هویت خود و تداوم محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند (۱۳۷۷: ۱۱۰).

بک نیز همسو با گیدنز با مطرح کردن و تحلیل وضعیت بیم و مدرنیزاسیون به مفهوم امنیت توجه نشان داده و معتقد است فردی شدن که در نتیجه جهانی شدن به‌وجود آمده یکی از علت‌های ناامنی است. به‌طور کلی از دیدگاه گیدنز زیستن در دنیای متجدد کنونی، زیستن در محیطی آکنده از شانس و خطرهای احتمالی است که اینها نیز از ملازمان اجتناب‌ناپذیر نظامی منعطف به تسلط بر طبیعت و ساختن و پرداختن تاریخ در پرتو بازتابندگی هاست. در چنین نظامی، سرنوشت و تقدیر نقشی برعهده ندارند و گردش امور نظام (به‌طور اصولی) بر اساس راه و رسمی صورت می‌گیرد که گیدنز آن را کنترل آشکار دنیای طبیعی به وسیله آدمیان می‌نامد (۱۳۷۸: ۱۵۷). در جامعه‌ای که از گذشته مرخصی می‌گیرد، روش‌های سنتی را کنار می‌نهد و درها را به روی آینده‌ای مسئله‌زا و ابهام‌آلود می‌گشاید، مفهوم خطر کردن جایگاهی مرکزی می‌یابد (همان: ۱۶۰). خطرهای پراهمیت، تشکیل‌دهنده بخش ویژه‌ای از «حال و هوای مخاطره‌آمیز» دوران تجدد کنونی هستند که

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

به سبب تحول مداوم دانش‌های بشری و تعمیم سریع نظام‌های کارشناسی، گستره نفوذ خود را به سرعت افزایش می‌دهد (همان: ۱۷۶). بنابراین مطابق با دیدگاه گیدنز می‌توان نتیجه گرفت که اینترنت از جمله مظاهر جامعه مدرن امروزی است که علاوه بر مزایای غیرقابل انکار، در بسیاری موارد امنیت وجودی را به خطر انداخته است و تا حدی باعث تقویت محیط مخاطره‌آمیز در فضای مجازی و به تبع آن کاهش احساس امنیت اجتماعی در معنایی که صاحب‌نظران مکتب کپنهاگ به کار می‌برند شده است.

فرضیه‌ها

بر پایه مبانی و چارچوب نظری، فرضیه‌های زیر مطرح و مورد آزمون قرار می‌گیرند:

فرضیه ۱ و ۲: بین میزان و سابقه استفاده از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی

رابطه وجود دارد.

فرضیه ۳ و ۴: بین میزان و نوع استفاده ابزاری از اینترنت با احساس امنیت

اجتماعی رابطه وجود دارد.

فرضیه ۵ و ۶: بین میزان و نوع استفاده بیانگر از اینترنت با احساس امنیت

اجتماعی رابطه وجود دارد.

فرضیه ۷: بین الگوی استفاده از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

روش

روش انجام بررسی حاضر، پیمایش می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه

دانشجویان شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۹۰ - ۸۹ در دانشگاه باهنر کرمان

می‌باشند که تعداد آنها بالغ بر ۱۵ هزار و ۵۰۷ نفر می‌باشد. از این تعداد ۳۴۹ نفر با

استناد به فرمول کوکران به عنوان نمونه به شیوه نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله

متناسب با حجم، انتخاب و مورد پرسش قرار گرفته‌اند.

متغیرها

شامل متغیر وابسته، احساس امنیت اجتماعی و متغیر مستقل، استفاده از اینترنت می‌باشد که تعریف نظری و عملیاتی آنها در ادامه می‌آید.

متغیر وابسته: احساس امنیت اجتماعی

احساس امنیت عبارت است از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع‌کننده و آرامش‌بخش) افراد نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضدامنیتی (تهدیدها در شرایط فعلی و آتی) (حاجیان، ۱۳۸۴: ۲۸). در واقع احساس امنیت اجتماعی به فقدان هراس از تهدید شدن یا به مخاطره افتادن ویژگی‌های اساسی و ارزش‌های انسانی و نبود ترس از تهدید حقوق و آزادی‌های مشروع گفته می‌شود (افشار، ۱۳۸۵: ۶۱). برای سنجش احساس امنیت اجتماعی در این مقاله، متناسب با چارچوب و تعریف نظری ارائه‌شده چهار بعد برای عملیاتی کردن این مفهوم در نظر گرفته شده است. این ابعاد عبارت‌اند از: امنیت هویتی، فرهنگی، فکری و جمعی. برای سنجش ابعاد اشاره‌شده و به‌طور کلی سنجش احساس امنیت اجتماعی، این ابعاد را در قالب طیف لیکرت سنجیده‌ایم که در این طیف سؤال‌های مطرح‌شده با پنج گزینه کاملاً موافق، موافق، بی‌نظر، مخالف و کاملاً مخالف در اختیار پاسخگویان قرار گرفته است. به‌طور کلی ۳۶ گویه در قالب طیف لیکرت در نظر گرفته شده است. بنابراین کسی که نمره ۳۶ را بگیرد دارای احساس امنیت اجتماعی پایین و کسی که نمره ۱۸۰ بگیرد دارای احساس امنیت اجتماعی بالا می‌باشد. غالب گویه‌های مقیاس احساس امنیت اجتماعی با مراجعه به تحقیقات پیشین و از پرسش‌نامه‌هایی نظیر روزنبرگ، کوپر اسمیت، ساعتچی، خادمی، محمدنبی، بشارت و حاجیان اخذ شده، گویه‌های مذکور به تفکیک هریک از ابعاد در جدول (۱) ارائه شده‌اند.

امنیت هویتی عبارت است از: هویت فردی مشتمل بر باورهای فرد در مورد مهارت‌ها و توانایی‌هایش که در ارجاع به اسنادهای فردی همچون استعداد و شایستگی‌ها تعریف می‌شود و هیجان‌ات و ارزش‌های فردی را منعکس می‌کند (fisher, 115: 1997) برای سنجش این بعد از ۱۰ گویه استفاده کرده‌ایم. امنیت فرهنگی عبارت است از: ایجاد وضعیتی مطمئن، آرام‌بخش و خالی از هرگونه تهدید و تعرض در انسان نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها، ارزش‌ها، میراث فرهنگی، آثار ادبی و غیره. به عبارت دیگر مصونیت فرهنگ فرد و جامعه از هرگونه تعرض و تهدید را امنیت فرهنگی گویند و این در معنای ذهنی آن فقدان ترس از هجمه‌هایی است که ارزش‌ها، آداب و رسوم، اعتقادات و باورها را در معرض خطر استحاله یا نابودی قرار می‌دهد (صالحی‌امیری و افشاری‌نادری، ۱۳۹۰: ۵۴). برای سنجش این بعد، از هشت گویه استفاده کردیم. منظور از احساس امنیت فکری، نداشتن نگرانی در ابراز افکار و نظر و همچنین عدم پریشانی فکری است (نجیبی‌ربیعی، ۱۳۸۴: ۴۵) برای سنجش این بعد، از ۱۰ گویه استفاده کرده‌ایم. منظور از احساس امنیت جمعی، نداشتن نگرانی برای تعامل‌های جمعی، تجمع‌های آیینی، دینی، سیاسی، صنفی و علمی است (همان: ۴۶) برای سنجش آخرین بعد، از هشت گویه استفاده کرده‌ایم.

جدول ۱. گویه‌های سنجش احساس امنیت اجتماعی به تفکیک ابعاد آن

متغیر	ابعاد	گویه
احساس امنیت هویتی	امنیت هویتی	احساس می‌کنم انسان باارزشی هستم. هدف‌های من در زندگی مشخص است. احساس می‌کنم می‌توانم در مدیریت خوب امور روی خودم حساب کنم. در بیشتر اوقات احساس بی‌مصرفی و پوچی می‌کنم. کارم را به بهترین وجه انجام می‌دهم. به‌طور کلی، از خودم راضی هستم. من خود را با تمام خصوصیاتم دوست دارم.

ادامه جدول ۱. گویه‌های سنجش احساس امنیت اجتماعی به تفکیک ابعاد آن

متغیر	ابعاد	گویه	
❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲	احساس امنیت اجتماعی	امنیت هویتی	احساس می‌کنم چیز زیادی ندارم که به آنها افتخار کنم. من به اسم و شهرت (فامیل) خودم افتخار می‌کنم. این باورها و ارزش‌های من است که به زندگی من معنا بخشیده است.
		امنیت فرهنگی	رواج مدها و الگوهای غربی، فرهنگ اسلامی - ایرانی ما را به خطر انداخته است. در حال حاضر دل‌بستگی زیادی به مظاهر فرهنگی غرب در میان جوانان مشاهده می‌شود. کاهش تفاهم بین والدین و فرزندان خطری جدی برای فروپاشی خانواده است. امروزه جوانان کمتر گرایش به ارزش‌های اصیل دینی و مذهبی دارند. من به اعیاد ملی - مذهبی و رسوم متداول جامعه اهمیت می‌دهم. من به زبان فارسی علاقه دارم و در صحبت‌هایم از لغات بیگانه استفاده نمی‌کنم. دفاع از تاریخ و تمدن اسلامی - ایرانی وظیفه ملی و میهنی هر شهروند ایرانی است. آثار باستانی کشور (تخت جمشید، ارگ کریمخان و حمام گنجعلی خان و ...) و آثار ادبی از جمله دیوان حافظ، سعدی و... از افتخارهای ماست.
		امنیت فکری	من احساس پریشانی فکری نمی‌کنم. در جامعه ما افراد به راحتی افکار و عقایدشان را بیان می‌کنند. شرایط جامعه طوری است که من به‌ندرت می‌توانم در کارهایم تمرکز داشته باشم. من در ابراز افکار و عقاید احساس نگرانی می‌کنم. فضای مناسب جامعه باعث شده است که من هیچ دغدغه فکری نداشته باشم. من احساس امنیت خاطر نمی‌کنم. نمی‌توانم با آسایش خیال در مورد آینده برنامه‌ریزی کنم. مخالفتان، حق اظهار نظر در جامعه را ندارند. در جامعه ما افراد از آزادی مذهب و اعتقاد برخوردارند. همه افراد اعم از موافق و مخالف از آزادی قلم و بیان برخوردارند.
		امنیت جمعی	آدم‌ها باید احساس تعهد و وفاداری به جمع و جامعه داشته باشند. در جامعه هرکس باید به فکر خودش باشد و سرنوشت سایر مردم برایش مهم نباشد. الآن وضع طوری شده که آدم نباید به غیر از خودش به کسی فکر کند. من تمایل زیادی به مشارکت در انجمن‌های صنفی یا علمی دانشگاه دارم. در جامعه ما شرکت در هرگونه جلسه سخنرانی بدون دلهره و نگرانی امکان‌پذیر است. امروزه شرایط آرام جامعه به افراد امکان می‌دهد تا به راحتی در تجمع‌های قانونی شرکت کنند. افراد جامعه می‌توانند با هرکسی که دوست دارند مراوده اجتماعی داشته باشند. از همنشینی با دوستانم لذت می‌برم.

متغیر مستقل: استفاده از اینترنت

لغتنامه/مریکن هریتیج، اینترنت را یک رسانه ارتباطی، مخابراتی تعریف می‌کند. «اینترنت مجموعه‌ای از کامپیوترهاست که با خطوط تلفن، فیبر نوری، خطوط ماهواره‌ای یا سایر محیط‌های انتقال با همه ارتباط برقرار می‌کنند» (گنجی، ۱۳۸۵: ۷). منظور از استفاده از اینترنت در نظر گرفتن ابعادی چون میزان استفاده، سابقه استفاده، نوع استفاده و الگوی استفاده در مصرف اینترنت است. سؤال‌های مربوط به این ابعاد، از پرسش‌نامه ابراهیم آبادی اخذ شده‌اند.

جدول ۲. شاخص‌های سنجش استفاده از اینترنت به تفکیک هریک از ابعاد آن

متغیر مستقل	ابعاد	مؤلفه	شاخص‌ها
استفاده از اینترنت	میزان استفاده	منظور استفاده روزانه افراد از اینترنت می‌باشد.	-
	سابقه استفاده	منظور مدت زمانی است که از اولین استفاده فرد از اینترنت می‌گذرد.	-
استفاده از اینترنت	نوع استفاده	منظور استفاده‌های متفاوتی است که فرد از امکانات موجود در اینترنت دارد که این استفاده‌ها به دو دسته تقسیم می‌شود که دو سؤال اول مربوط به استفاده ابزاری و دو سؤال بعدی مربوط به استفاده بیانگر از اینترنت است	از کدام یک از سایت‌های زیر بیشتر استفاده می‌کنید؟ (یک مورد را علامت بزنید) ۱. علمی، ۲. سیاسی، ۳. خبری، ۴. اقتصادی، ۵. فرهنگی-اجتماعی، ۶. وب‌گردی، ۷. دلایل کاری، اداری و ثبت نام، ۸. تفریحی و سرگرمی
		سؤال اول مربوط به استفاده ابزاری و دو سؤال بعدی مربوط به استفاده بیانگر از اینترنت است	از سایت‌های زیر تا چه حد استفاده می‌کنید؟ ۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد ۱. علمی، ۲. سیاسی، ۳. خبری، ۴. اقتصادی، ۵. فرهنگی-اجتماعی، ۶. وب‌گردی، ۷. دلایل کاری، اداری و ثبت نام، ۸. تفریحی و سرگرمی
		صرفاً ابزاری برای رسیدن به هدف‌هایی خاص است. ۲. بیانگر: فرد برای ابزار هویت و ایجاد روابط اجتماعی از آن استفاده می‌کند.	کدام دسته از فعالیت‌های زیر را بیشتر انجام می‌دهید؟ (یک مورد را علامت بزنید) ۱. فرستادن و دریافت ایمیل، ۲. چت کردن، ۳. به‌روزرسانی وبلاگ شخصی، ۴. عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها

ادامه جدول ۲. شاخص‌های سنجش استفاده از اینترنت به تفکیک هریک از ابعاد آن

متغیر مستقل	ابعاد	مؤلفه	شاخص‌ها
استفاده از اینترنت	نوع استفاده		فعالیت‌های زیر را تا چه حد انجام می‌دهید؟ ۱. خیلی کم، ۲. کم، ۳. متوسط، ۴. زیاد، ۵. خیلی زیاد ۱. فرستادن و دریافت ایمیل، ۲. چت کردن، ۳. به‌روزرسانی وبلاگ شخصی، ۴. عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها
	الگوی استفاده	منظور استفاده از سایت‌های فیلتر شده و سایت‌های غیر فیلتر شده می‌باشد.	۱. از کدام دسته از سایت‌های زیر استفاده می‌کنید؟ ۱. کلوب، ۲. فیس بوک، ۳. توئیتر، ۴. وب‌گذر، ۵. تیوپ لی ۲. از کدام دسته از سایت‌های زیر بیشتر استفاده می‌کنید؟ ۱. سایت‌های فیلتر شده، ۲. سایت‌های غیرفیلتر شده، ۳. هر دو مورد

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

اعتبار و پایایی پرسش‌نامه

انجام پیش‌آزمون و سنجش اعتبار پرسش‌نامه جهت رفع نارسایی‌های موجود در پرسش‌نامه یکی از روش‌های معمول در پژوهش‌های اجتماعی به‌شمار می‌آید. روش‌های مختلفی برای سنجش اعتبار وجود دارد. یکی از روش‌ها اعتبار سازه‌ای^۱ می‌باشد. اعتبار سازه با رابطه بین وسیله اندازه‌گیری و یک چارچوب کلی نظری جهت تعیین این نکته که تا چه حد وسیله اندازه‌گیری، مفاهیم و پیش‌فرض‌های نظری به‌کار گرفته شده را منعکس می‌کند، سروکار دارد که در این بررسی با توجه به اینکه شاخص‌ها از نظریه‌های موجود گرفته شده دارای اعتبار سازه می‌باشد. منظور از پایایی این است که ببینیم ابزار سنجش دارای تکرارپذیری هست یا نه. به بیان دیگر اگر خصیصه موردنظر را با همان روش تحقیق و شرایط مشابه بیش از یک‌بار اندازه‌گیری

1. Construct Validity

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

کنیم نتایج تا چه حد مشابه خواهد بود. یکی از روش‌های سنجش پایایی، آلفای کرونباخ است که ما نیز از این روش استفاده کرده‌ایم و در جدول (۳) ضرایب آلفای مقیاس احساس امنیت اجتماعی گزارش شده است. همان‌گونه که نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد تمامی زیرمقیاس‌های احساس امنیت اجتماعی از ضریب پایایی قابل قبولی برخوردارند. هرچند که در بعد احساس امنیت جمعی، ضریب مذکور میزان کمتری را نشان می‌دهد که می‌توان علت آن را به همبستگی ضعیف‌تر این بعد با سایر ابعاد احساس امنیت اجتماعی نسبت داد. دلیل این امر را شاید بتوان تا حد زیادی به موضوع این مؤلفه که به نوعی بیانگر فرسایش سرمایه اجتماعی و رشد فردگرایی منفی در جامعه آماری مورد بررسی می‌باشد ارجاع داد.

جدول ۳. ضرایب آلفای کرونباخ مقیاس احساس امنیت اجتماعی و هریک از ابعاد آن

ضریب آلفا	تعداد گویه‌ها	ابعاد
۰/۸۵	۳۶	احساس امنیت اجتماعی
۰/۸۴	۱۰	امنیت هویتی
۰/۶۶	۸	امنیت فرهنگی
۰/۸۲	۱۰	امنیت فکری
۰/۴۸	۸	امنیت جمعی

یافته‌های توصیفی

در جداول (۴) و (۵) به ترتیب نتایج مربوط به توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان احساس امنیت اجتماعی در هر یک از ابعاد آن و نیز شاخص‌های پراکندگی و گرایش به مرکز متغیر مذکور ارائه شده است. همان‌طور که این نتایج مشخص می‌کنند میزان احساس امنیت اجتماعی در بین بیشترین نسبت پاسخگویان (۷۳/۶ درصد) در حد متوسطی است. در حالی که این میزان در ابعاد هویتی و فرهنگی در حد بالایی قرار دارد (به ترتیب ۶۰/۷ و ۷۳/۱ درصد) و در مقابل در

ابعاد فکری و جمعی در حد پایینی است (به ترتیب ۵۶/۴ و ۷۳/۱ درصد).

جدول ۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن

ابعاد احساس امنیت اجتماعی	فراوانی	پایین	متوسط	بالا	جمع
احساس امنیت اجتماعی	تعداد	۲	۲۵۷	۹۰	۳۴۹
	درصد	۰/۶	۷۳/۶	۲۵/۸	۱۰۰
امنیت هویتی	تعداد	۵	۱۳۲	۲۱۲	۳۴۹
	درصد	۱/۳	۳۷/۸	۶۰/۷	۱۰۰
امنیت فرهنگی	تعداد	۱	۸۹	۲۵۹	۳۴۹
	درصد	۰/۳	۲۵/۵	۷۴/۲	۱۰۰
امنیت فکری	تعداد	۱۲۵	۱۹۷	۲۷	۳۴۹
	درصد	۳۵/۸	۵۶/۴	۷/۷	۱۰۰
امنیت جمعی	تعداد	۵	۲۵۵	۸۹	۳۴۹
	درصد	۱/۴	۷۳/۱	۲۵/۵	۱۰۰

سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

مقایسه نمره‌های میانگین کسب‌شده پاسخگویان مؤید همین امر است. چراکه میانگین احساس امنیت اجتماعی (۱۲۴/۱) در مقایسه با میانگین نظری مقیاس برابر با ۱۰۸ نشان می‌دهد که احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان کمی بیش از حد متوسط با مقایسه نمره‌های میانگین پاسخگویان در ابعاد هویتی و فرهنگی (به ترتیب ۳۸/۸۳ و ۳۲/۰۷) با میانگین نظری مقیاس در ابعاد مذکور به ترتیب برابر با ۳۰ و ۲۴ نیز نشان می‌دهد که احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان در این ابعاد از حد متوسط بیشتر و نزدیک به زیاد است. حال آنکه مقایسه نمره‌های میانگین پاسخگویان در ابعاد فکری و جمعی به ترتیب با ۲۸/۱۲ و ۲۷/۱۶ با میانگین نظری مقیاس در همین ابعاد به ترتیب با ۳۰ و ۲۴ مشخص می‌کند که احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان در بعد فکری کمتر از حد متوسط و در بعد جمعی کمی بیش از حد متوسط است.

مقایسه کلی این نتایج مشخص می‌کند بیشترین احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان به ترتیب مربوط به بعد فرهنگی، هویتی، فکری و در نهایت جمعی است.

جدول ۵. توصیف آماری پاسخگویان برحسب

احساس امنیت اجتماعی و ابعاد آن، میزان و سابقه استفاده از اینترنت و میزان استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت

سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

تعداد	دامنه تغییر	حداقل	حداکثر	میانگین	واریانس	انحراف معیار	
۳۴۹	۱۰۸	۶۰	۱۶۸	۱۲۴/۱۹۷۷	۲۱۵/۵۰۹۶۵	۱۴/۶۸۰۲۵	احساس امنیت اجتماعی
۳۴۹	۳۷	۱۳	۵۰	۳۸/۸۳۹۵	۳۵/۰۶۶۱۳	۵/۹۲۱۶۷	امنیت هویتی
۳۴۹	۲۲	۱۸	۴۰	۳۲/۰۷۱۶	۱۶/۰۲۶۴۶	۴/۰۰۳۳۱	امنیت فرهنگی
۳۴۹	۳۵	۱۱	۴۶	۲۸/۱۲۶۱	۵۳/۳۱۷۳۹	۷/۳۰۱۸۸	امنیت فکری
۳۴۹	۲۷	۱۱	۳۸	۲۷/۱۶۰۵	۱۴/۵۳۱۶۵	۳/۸۱۲۰۴	امنیت جمعی
۳۴۹	۷۱۵	۵	۷۲۰	۱۰۵/۵۲۱۵	۱۵۷۵۱/۵۵	۱۲۵/۵۰۵۱	میزان استفاده از اینترنت
۳۴۹	۱۴۳	۱	۱۴۴	۶۰/۳۵۸۲	۸۶۲/۷۶۵۰۳	۲۹/۳۷۲۸۶	سابقه استفاده از اینترنت
۳۲۲	۲۶	۸	۳۴	۲۱/۲۹۸۱	۲۲/۸۲۶۷۳	۴/۷۷۷۷۳	میزان استفاده ابزاری
۳۱۷	۱۴	۴	۱۸	۸/۱۳۲۵	۹/۴۶۹۷۳	۳/۰۷۷۲۹	سابقه استفاده بیانگر

در جدول (۶) یافته‌های مربوط به میزان و سابقه استفاده پاسخگویان از اینترنت ارائه شده است. همان‌طور که نتایج این جدول مشخص می‌کند بیشترین نسبت پاسخگویان (۵۸/۵ درصد)، ۶۰ دقیقه و کمتر در روز از اینترنت استفاده می‌کنند. بیشترین نسبت سابقه برابر با ۴۷ درصد نیز مربوط به کسانی است که از ۳۷ تا ۷۲ ماه قبل از اینترنت استفاده می‌کنند.

جدول ۶. توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب میزان استفاده و سابقه استفاده از اینترنت

میزان استفاده از اینترنت	فراوانی	درصد	سابقه استفاده از اینترنت	فراوانی	درصد
۶۰ دقیقه و کمتر	۲۰۴	۵۸/۵	۳۶ ماه و پایین‌تر	۹۶	۲۷/۵
بین ۶۱ تا ۲۴۰ دقیقه	۱۱۱	۳۱/۸	بین ۳۷ تا ۷۲ ماه	۱۶۴	۴۷/۰
۲۴۱ دقیقه به بالا	۳۴	۹/۷	۷۳ ماه و بالاتر	۸۹	۲۵/۵
مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰	مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰

نتایج جدول (۵) نیز نشان می‌دهد میانگین استفاده از اینترنت برابر با ۱۰۵/۵ دقیقه در روز می‌باشد حال آنکه میانگین سابقه استفاده از اینترنت ۶۰/۳۵ ماه می‌باشد. از لحاظ نوع استفاده از اینترنت، در بعد ابزاری نتایج جدول (۷) نشان می‌دهد بیشترین میزان استفاده با ۳۰/۴ درصد مربوط به نوع استفاده علمی از اینترنت است. پس از آن استفاده به منظور تفریح و سرگرمی از اینترنت، بیشترین مورد مصرف را در بین پاسخگویان دارد با ۲۲/۱ درصد. در مراتب بعدی امور کاری و اداری به میزان ۱۱/۵ درصد، وب‌گردی با ۱۰/۹ درصد، استفاده خبری با ۱۰ درصد، امور فرهنگی و اجتماعی با ۱۰ درصد و امور اقتصادی با ۹ درصد. کمترین مورد مصرف ابزاری از اینترنت نیز جنبه سیاسی دارد با ۴/۳ درصد.

از لحاظ نوع استفاده بیانگر از اینترنت نتایج همین جدول نشان می‌دهد در حالی که کمتر از نیمی از پاسخگویان معادل ۴۳/۸ درصد یا از هیچ کدام از موارد سؤال شده استفاده نکرده یا به موارد دیگری اشاره کرده‌اند، بیشترین نسبت پاسخگویان یعنی ۳۶/۱ درصد، از پست الکترونیک استفاده کرده و پس از آن ۹/۷ درصد نیز در شبکه‌های اجتماعی عضویت و فعالیت داشته و ۶/۶ درصد نیز از چت استفاده می‌کنند. در نهایت ۳/۷ درصد نیز دارای وبلاگ شخصی می‌باشند.

جدول ۷. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت

نوع استفاده ابزاری	فراوانی	درصد	نوع استفاده بیانگر	فراوانی	درصد
علمی	۱۰۶	۳۰/۴	فرستادن و دریافت نامه الکترونیکی	۱۲۶	۳۶/۱
تفریحی و سرگرمی	۷۷	۲۲/۱	-	-	-
دلایل کاری و اداری و ثبت نام	۴۰	۱۱/۵	-	-	-
وب‌گردی	۳۸	۱۰/۹	موارد دیگر	۷۸	۲۲/۳
خبری	۳۵	۱۰/۰	به روزرسانی وبلاگ شخصی	۱۳	۳/۷
فرهنگی، اجتماعی	۳۵	۱۰/۰	هیچ کدام	۷۵	۲۱/۵

استفاده از اینترنت و احساس... ❖ ۷۵

ادامه جدول ۷. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت

نوع استفاده ابزاری	فراوانی	درصد	نوع استفاده بیانگر	فراوانی	درصد
اقتصادی	۳	۹/۰	عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها	۳۴	۹/۷
سیاسی	۱۵	۴/۳	چت کردن	۲۳	۶/۶
مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰	مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰

❖ سال چهاردهم، شماره نینستودوم، تابستان ۱۳۹۲

در مقام مقایسه بین میزان استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت نتایج جداول شماره (۵) و (۸) نشان می‌دهند که شاخص استفاده ابزاری از شاخص استفاده بیانگر در بین پاسخگویان رواج بیشتری دارد. میزان استفاده ابزاری بیشترین درصد پاسخگویان در حد متوسط (۷۱/۷ درصد) با میانگین ۲۱/۲۹ دقیقه در هفته و میزان استفاده بیانگر بیشترین نسبت پاسخگویان (۶۰/۳ درصد) در حد پایین و معادل ۸/۱۳ دقیقه در هفته است.

جدول ۸. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت

میزان استفاده ابزاری و بیانگر	فراوانی	پایین	متوسط	زیاد	بی پاسخ	جمع
استفاده ابزاری	تعداد	۸۲	۲۳۱	۹	۲۷	۳۴۹
	درصد	۲۵/۵	۷۱/۷	۲/۸	-	۱۰۰
استفاده بیانگر	تعداد	۱۹۱	۱۱۸	۸	۳۲	۳۴۹
	درصد	۶۰/۳	۳۷/۲	۲/۵	-	۱۰۰

از لحاظ الگوی استفاده، نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد که بیشترین نسبت پاسخگویان (۴۱ درصد) از سایت‌های فیلتر نشده استفاده می‌کنند و کمترین نسبت آنها (۲۲/۳ درصد) به سایت‌های فیلتر شده مراجعه می‌کنند، ۳۶/۷ درصد پاسخگویان نیز از هر دو نوع سایت هم‌زمان استفاده می‌کنند.

جدول ۹. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب الگوی استفاده

الگوی استفاده	فراوانی	درصد
سایت‌های فیلترشده	۷۸	۲۲/۳
سایت‌های فیلترنشده	۱۴۳	۴۱/۰
هر دو مورد	۱۲۸	۳۶/۷
مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰

از لحاظ نوع سایت مورد استفاده، نتایج جدول (۱۰) نشان می‌دهد ۴۵/۸ درصد از پاسخگویان اظهار داشته‌اند که به هیچ‌کدام از سایت‌های مورد پرسش مراجعه نداشته و ۱۵/۵ درصد نیز سایت‌های دیگری را نام برده‌اند. با این همه ۲۴/۹ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که در فیس‌بوک عضویت داشته‌اند، ۸/۹ درصد عضو کلوپ بوده، ۳/۴ درصد از وب‌گذر و ۱/۴ درصد نیز از توییتر استفاده می‌کنند.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب نوع سایت مورد استفاده

سایت‌های فیلترشده و فیلترنشده	فراوانی	درصد
کلوپ	۳۱	۸/۹
فیس‌بوک	۸۷	۲۴/۹
توییتر	۵	۱/۴
وب‌گذر	۱۲	۳/۴
هیچ‌کدام	۱۶۰	۴۵/۸
موارد دیگر	۵۴	۱۵/۵
مجموع	۳۴۹	۱۰۰/۰

آزمون فرضیه‌ها

به منظور آزمودن فرضیه‌ها و با توجه به سطح سنجش متغیرها برای آزمون فرضیه‌های ۱ و ۲ از رگرسیون چندمتغیری استفاده شده که نتایج آن در جداول شماره (۱۱)، (۱۲) و (۱۳) ارائه شده است. برای آزمون فرضیه‌های ۴، ۶ و ۷ از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شده که نتایج آن در جداول شماره (۱۵) الی (۲۲)

استفاده از اینترنت و احساس... ❖ ۷۷

ارائه شده است. برای آزمون فرضیه‌های ۳ و ۵ نیز همبستگی F پیرسون محاسبه شده است که نتایج آن در جدول شماره (۱۴) ارائه شده است. با توجه به نتایج جدول (۱۱)، آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که رگرسیون دو متغیر میزان و سابقه استفاده از اینترنت بر احساس امنیت اجتماعی با مقدار F به دست آمده برابر با $۲۴/۰۳۷$ در سطح $۰/۰۰۱$ کاملاً معنادار است.

جدول ۱۱. آزمون معناداری رگرسیون احساس امنیت اجتماعی بر دو متغیر میزان و سابقه استفاده از اینترنت

متغیر	آماره	مجموع رگرسیون مربعات	مجموع مربعات باقیمانده	مجموع مربعات کل	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
میزان استفاده از اینترنت	۸۹۹۸/۱۳۰	۵۹۹۵۹/۸۳۹	۶۸۹۵۷/۹۶۸	۳۱۵	۱	۸۹۹۸/۱۳۰	۴۷/۲۷	۰/۰۰۱
سابقه استفاده از اینترنت	۱۲۹۱۲/۳۵۶	۵۶۰۴۵/۶۱۳	۶۸۹۵۷/۹۶۸	۳۱۴	۲	۴۳۰۴/۱۱۹	۲۴/۰۳۷	۰/۰۰۱

نتایج جدول (۱۲) نیز مشخص می‌کند دو متغیر مذکور توانسته‌اند $۰/۱۷۹$ از

متغیرهای مربوط به متغیر احساس امنیت اجتماعی را تبیین نمایند.

جدول ۱۲. ضرایب همبستگی چندگانه رگرسیون احساس امنیت اجتماعی

بر دو متغیر میزان و سابقه استفاده از اینترنت

متغیر	آماره	ضریب همبستگی چندگانه R	ضریب تعیین چندگانه R^2	ضریب تعیین چندگانه R^2	انحراف معیار ضریب تعیین
میزان استفاده از اینترنت	۰/۳۶۱	۰/۱۳۰	۰/۱۲۸	۱۳/۷۹۶۶۹	
میزان و سابقه استفاده از اینترنت	۰/۴۳۳	۰/۱۸۷	۰/۱۷۹	۱۳/۳۸۱۳۱	

نتایج جدول (۱۳) نیز نشان می‌دهد که رابطه هر یک از دو متغیر میزان و سابقه

استفاده از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی برابر با $۰/۳۰۵$ و $۰/۱۶۷$ می‌باشد.

این ضرایب بدین معناست که انتظار می‌رود با افزایش هر واحد از میزان و سابقه

استفاده از اینترنت، میزان احساس امنیت اجتماعی افراد به مقدار ذکر شده کاستی پذیرد. مطابق با این نتایج مشخص می‌شود که میزان استفاده از اینترنت در مقایسه با سابقه استفاده از آن تأثیر بیشتری بر کاهش احساس امنیت اجتماعی دارد. با توجه به این نتایج، فرضیه‌های اول و دوم به تأیید می‌رسد.

جدول ۱۳. نتایج تحلیل رگرسیون احساس امنیت اجتماعی بر دو متغیر میزان و سابقه استفاده از اینترنت

متغیر	آماره	B	beta	S.E	مقدار t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۱۳۷/۶۸۳	-	-	۲/۲۳۱	۶۱/۷۰۴	۰/۰۰۱
میزان استفاده از اینترنت	-۰/۰۳۵	-۰/۳۰۵	-	۰/۰۰۶	-۵/۶۴۷	۰/۰۰۱
سابقه استفاده از اینترنت	-۰/۰۸۴	-۰/۱۶۷	-	۰/۰۲۷	-۳/۰۸۵	۰/۰۰۲

به منظور آزمون فرضیه سوم مربوط به رابطه میزان استفاده ابزاری از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی، همبستگی r پیرسون بین دو متغیر مذکور محاسبه شد که نتایج آن منعکس در جدول (۱۴) نشان می‌دهد که میزان استفاده ابزاری از اینترنت تأثیر معناداری بر احساس امنیت اجتماعی ندارد.

جدول ۱۴. نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین میزان استفاده ابزاری و بیانگر از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی

متغیر	احساس امنیت اجتماعی		
	ضریب r	معناداری	تعداد
میزان استفاده ابزاری	۰/۱۹۹	۰/۰۷۲	۳۲۲
میزان استفاده بیانگر	-۰/۱۵۷	۰/۰۰۵	۳۲۲

همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه برای آزمون رابطه بین نوع استفاده ابزاری از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی نشان داد که مقدار F به دست آمده برابر با ۱/۳۳۰ در سطح معناداری ۰/۲۳۵ مطلوب نبوده و احساس امنیت اجتماعی بر حسب نوع استفاده ابزاری یکسان می‌باشد. بنابراین فرضیه چهارم رد می‌شود.

جدول ۱۵. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه پیرامون نوع استفاده ابزاری و احساس امنیت اجتماعی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
واریانس بین‌گروهی	۱۹۹۳/۷۵۵	۷	۲۸۴/۸۲۲	۱/۳۳۰	۰/۲۳۵
واریانس درون‌گروهی	۷۳۰۰۳/۶۰۴	۳۴۱	۲۱۴/۰۸۷		
واریانس کل	۷۴۹۹۷/۳۵۸	۳۴۸	-		

❖ سال چهاردهم، شماره بیست‌ودوم، تابستان ۱۳۹۲

برای آزمون فرضیه پنجم، مربوط به رابطه بین میزان استفاده بیانگر از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی از آزمون همبستگی F پیرسون بین دو متغیر مذکور استفاده شد که نتایج آن منعکس در جدول (۱۴) نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر به میزان ۰/۱۵۷-، آماری معنادار است. بنابراین این فرضیه به تأیید می‌رسد.

برای آزمون فرضیه ششم بین نوع استفاده بیانگر از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه بین دو متغیر مذکور انجام شد که نتایج آن مطابق با جدول (۱۶) نشان می‌دهد که F به دست آمده برابر با ۶/۰۱۰ در سطح ۰/۰۰۰ معنادار است. بنابراین مشخص می‌شود که استفاده بیانگر از اینترنت، احساس امنیت اجتماعی را کاهش می‌دهد و بدین ترتیب فرضیه مذکور به تأیید می‌رسد.

جدول ۱۶. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه پیرامون نوع استفاده بیانگر از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
واریانس بین‌گروهی	۶۰۴۱/۱۸۳	۵	۱۲۰۸/۲۳۷	۶/۰۱۰	۰/۰۰۰
واریانس درون‌گروهی	۶۸۹۵۶/۱۷۵	۳۴۳	۲۰۱/۰۳۸		
واریانس کل	۷۴۹۹۷/۳۵۸	۳۴۸	-		

به منظور مقایسه بین انواع استفاده بیانگر از لحاظ احساس امنیت اجتماعی و تشخیص اینکه در کدام نوع از مصرف بیانگر، احساس امنیت اجتماعی کاهش بیشتری نشان می‌دهد از آزمون شفه استفاده شد که نتایج آن در جدول (۱۷) ارائه شده است. این نتایج نشان می‌دهد کسانی که در شبکه‌های اجتماعی عضویت و فعالیت داشته در مقایسه با کسانی که از اینترنت برای فرستادن و دریافت نامه‌های

الکترونیک (ایمیل) استفاده می‌کنند، احساس امنیت اجتماعی کمتری دارند.

جدول ۱۷. نتایج آزمون شفه پیرامون احساس امنیت اجتماعی با نوع استفاده بیانگر از اینترنت

سطح معناداری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین	نوع استفاده بیانگر	
۰/۴۷۱	۳/۲۱۵۰۲	۶/۸۷۵۸	چت کردن	فرستادن و دریافت ایمیل
۰/۹۹۳	۴/۱۳۰۳۸	۲/۸۰۲۲	به‌روزرسانی وبلاگ شخصی	
۰/۰۰۰	۲/۷۴۰۱۵	*۱۴/۵۱۲۶	عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها	
۰/۹۳۱	۲/۰۶۷۸۶	۲/۳۸۴۸	هیچ‌کدام	
۰/۵۷۹	۲/۰۴۲۷۸	۳/۹۸۱۷	موارد دیگر	
۰/۹۸۴	۴/۹۱۹۸۹	-۴/۰۷۳۶	به‌روزرسانی وبلاگ شخصی	چت کردن
۰/۵۵۳	۳/۳۷۹۵۴	۰/۶۳۶۸	عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها	
۰/۸۸۰	۴/۹۱۹۸۹	-۴/۴۹۱۰	هیچ‌کدام	
۰/۹۸۱	۳/۳۷۹۵۴	-۲/۸۹۴۱	موارد دیگر	
۰/۲۷۱	۴/۶۲۳۵۷	۱۱/۷۱۰۴	عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها	به‌روزرسانی وبلاگ شخصی
۱/۰۰۰	۴/۲۵۹۷۰	-۰/۴۱۷۴	هیچ‌کدام	
۱/۰۰۰	۴/۲۴۷۵۸	۱/۱۷۹۵	موارد دیگر	
۰/۰۰۵	۲/۹۳۱۴۵	*۱۲/۱۲۷۸	هیچ‌کدام	عضویت در شبکه‌های اجتماعی و فعالیت در آنها
۰/۰۲۵	۲/۹۱۳۸۱	*-۱۰/۵۳۰۹	موارد دیگر	
۰/۹۹	۲/۲۹۳۰	۱/۵۹۶	موارد دیگر	هیچ‌کدام

سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

به‌منظور آزمون آخرین فرضیه که بیان می‌کند بین الگوی استفاده از اینترنت از

لحاظ استفاده از سایت‌های فیلترشده یا نشده رابطه وجود دارد آزمون تحلیل

واریانس یک‌طرفه انجام شد که نتایج آن در جدول (۱۸) ارائه شده است. این نتایج

نشان می‌دهد مقدار F برابر با ۹/۰۲۰ در سطح ۰/۰۰۰ معنادار است با توجه به این

نتایج، فرضیه هفتم نیز به تأیید می‌رسد.

❖ ۸۱ استفاده از اینترنت و احساس...

جدول ۱۸. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه پیرامون الگوی استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
واریانس بین گروهی	۳۷۱۶/۵۶۸	۲	۱۸۵۸/۲۸۴	۹/۰۲۰	۰/۰۰۰
واریانس درون گروهی	۷۱۲۸۰/۷۹۰	۳۴۶	۲۰۶/۰۱۴		
واریانس کل	۷۴۹۹۷/۳۵۸	۳۴۸			

نتایج آزمون تعقیبی شفه که در جدول (۱۹) ارائه شده نیز نشان می‌دهد کسانی که از سایت‌های فیلترشده استفاده می‌کنند احساس امنیت اجتماعی کمتری نسبت به بقیه دارند.

جدول ۱۹. نتایج آزمون شفه پیرامون الگوی استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی

الگوی استفاده از اینترنت	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری
سایت‌های فیلتر نشده	-۷/۵۵۴۸	۲/۰۲۰۳۶	۰/۰۰۱
هر دو مورد	-۱/۶۷۶۹	۲/۰۶۱۷۲	۰/۷۱۹
سایت‌های فیلتر نشده	۵/۸۷۷	۱/۷۴۶۴	۰/۰۰۰

به منظور تشخیص اینکه کدامیک از سایت‌های فیلترشده تأثیر بیشتری بر کاهش احساس امنیت اجتماعی دارند میانگین احساس امنیت اجتماعی به تفکیک هریک از سایت‌های فیلترشده محاسبه شد که نتایج آن در جدول (۲۰) ارائه شده است. همان‌طور که نتایج این جدول نشان می‌دهد، کمترین میزان امنیت اجتماعی به ترتیب به استفاده‌کنندگان از سایت‌های توییتر، فیس‌بوک و کلپ تعلق دارد.

جدول ۲۰. میانگین احساس امنیت اجتماعی به تفکیک هریک از سایت‌های فیلترشده

نوع سایت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار
کلپ	۳۱	۱۲۱/۰۹۶۸	۱۴/۱۸۷۶۸	۲/۵۴۸۱۸
فیس‌بوک	۸۷	۱۱۷/۸۷۳۶	۱۲/۶۰۹۳۴	۱/۳۵۱۸۶
توییتر	۵	۱۱۵/۰۰۰۰	۳۱/۹۶۰۹۱	۱۴/۲۹۳۳۶
وب‌گذر	۱۲	۱۲۸/۸۳۳۳	۱۰/۵۴۷۱۵	۳/۰۴۴۷۰
هیچ‌کدام	۱۶۰	۱۲۷/۵۸۷۵	۱۴/۳۳۷۹۶	۱/۱۳۳۵۲
موارد دیگر	۵۴	۱۲۵/۹۴۴۴	۱۴/۲۹۲۶۵	۱/۹۴۴۹۸
مجموع	۳۴۹	۱۲۴/۱۹۷۷	۱۴/۶۸۰۲۵	۷۸۵۸۲۰

نتایج آزمون تحلیل واریانس که در جدول (۲۱) ارائه شده است نیز مشخص می‌کند که مقدار F برابر با ۶/۴۶ می‌باشد که نشانگر معناداری تفاوت بین میانگین‌های مذکور در سطح ۰/۰۰۰ است.

جدول ۲۱. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه پیرامون نوع سایت مورد استفاده و احساس امنیت اجتماعی

منبع تغییرها	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	سطح معناداری
واریانس بین گروهی	۶۴۶۱/۷۶۴	۵	۱۲۹۲/۳۵۳	۶/۴۶	۰/۰۰۰
واریانس درون گروهی	۶۸۵۳۵/۵۹۴	۳۴۳	۱۹۹/۸۱۲		
واریانس کل	۷۴۹۹۷/۳۵۸	۳۴۸			

نتایج آزمون تعقیبی شفه منعکس در جدول (۲۲) نیز نشان می‌دهد هرچند تفاوت معناداری بین میانگین احساس امنیت اجتماعی در بین استفاده‌کنندگان سایت‌های فیس‌بوک، توئیتر و کلوپ با یکدیگر وجود ندارد اما میزان احساس امنیت اجتماعی کسانی که از هر یک از سایت‌های مذکور استفاده می‌کنند به‌طور معناداری کمتر از کسانی است که از هیچ‌کدام از این سایت‌ها استفاده نکرده یا به سایت‌های دیگری مراجعه می‌کنند.

جدول ۲۲. نتایج آزمون شفه پیرامون احساس امنیت اجتماعی با نوع سایت مورد استفاده

نوع سایت	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری
کلوپ	۳/۲۲۳۲	۲/۹۵۶۷۳	۰/۲۷۶
	۶/۰۹۶۸	۶/۸۱۲۳۴	۰/۳۷۱
	-۷/۷۳۶۶	۴/۸۰۵۸۹	۰/۱۰۸
	-۶/۴۹۰۷	۲/۷۷۳۸	۰/۰۲۰
	-۴/۸۴۷۷	۳/۱۸۵۲۴	۰/۱۲۹
فیس بوک	۲/۸۷۳۶	۶/۵۰۰۷۰	۰/۶۵۹
	-۱۰/۹۵۹۸	۴/۳۵۲۹۰	۰/۰۱۲
	-۹/۷۱۳۹	۱/۸۸۲۹۵	۰/۰۰۰
	-۸/۰۷۰۹	۲/۴۴۸۸۶	۰/۰۰۱
توئیتر	-۱۳/۸۳۳۳	۷/۵۲۴۱۹	۰/۰۶۷

ادامه جدول ۲۲. نتایج آزمون شفه پیرامون احساس امنیت اجتماعی با نوع سایت مورد استفاده

نوع سایت	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معناداری
تویتر	هیچ کدام	۶/۴۱۹۶۰	۰/۰۵۱
	موارد دیگر	۶/۶۰۷۷۷	۰/۰۹۹
وب گذر	هیچ کدام	۴/۲۳۰۸۲	۰/۷۶۹
	موارد دیگر	۴/۵۱۱۲۴	۰/۵۲۲
هیچ کدام	موارد دیگر	۲/۲۲۴۶	۰/۴۶

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایجی که در بالا آمده است می توان گفت بین استفاده از اینترنت و احساس امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد و این رابطه معکوس می باشد. به نحوی که هر چقدر استفاده از اینترنت بیشتر شود، احساس امنیت اجتماعی پایین تر می آید و هر چقدر که استفاده از اینترنت پایین تر بیاید، احساس امنیت اجتماعی بالاتر می رود. چنانچه در بخش چارچوب نظری بیان کردیم، امنیت از بعد فیزیکی و نظامی آن خارج شده و ابعاد اجتماعی، فرهنگی و هویتی پیدا کرده است. با بررسی آراء صاحب نظران مکتب کپنهاگ (باری بوزان، ال ویور، مولار و ...) اهمیت فرهنگ و هویت را در بحث امنیت اجتماعی مشاهده کردیم. تا جایی که این مکتب امنیت را مترادف «هویت» در نظر می گیرد و بیان می کند که هر آنچه هویت را به خطر بیندازد امنیت را مورد حمله قرار داده است. از سوی دیگر چلبی بر اساس مدل «آجیل پارسونز» چهار علقه عمده را مطرح می کند که عبارت اند از: علقه شناختی، مادی، اجتماعی و امنیتی و برای علقه امنیتی چهار بعد اساسی قائل شده است شامل: امنیت مالی، جانی، جمعی و فکری. از آنجایی که استفاده از اینترنت بیشتر به بعد جمعی و فکری این نظریه ارتباط دارد ما این دو بعد را از این نظریه در کار

خود استفاده کردیم. بنابراین به طور کلی چهار بعد امنیت هویتی، فرهنگی، فکری و جمعی را برای سنجش احساس امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار دادیم. همچنین عنوان کردیم یکی از عواملی که احساس امنیت اجتماعی را به خطر انداخته استفاده از اینترنت است که به عنوان ابزاری که به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر روی هنجارها، ارزش‌ها، فرهنگ و هویت افراد تأثیر می‌گذارد، می‌تواند عامل خطری برای امنیت هویتی، فرهنگی و اجتماعی باشد. گیدنز به عنوان یکی از نظریه‌پردازان مطرح در این حوزه معتقد است که امنیت وجودی، یکی از صورت‌های مهم احساس امنیت به معنای وسیع آن است. این اصطلاح به اطمینان مربوط می‌شود که بیشتر آدم‌ها به تداوم تشخیص هویت خود و تداوم محیط‌های اجتماعی و مادی کنش در اطراف خود دارند. به طور کلی از دیدگاه گیدنز زیستن در دنیای متجدد کنونی، زیستن در محیطی آکنده از شانس و خطرهای احتمالی است. او معتقد است که خطر و مخاطره از پیامدهای مدرنیته است، که در شرایط مدرنیته و بر اثر نیروهای عظیم پویایی مدرنیته موجب شده‌اند که برخی از صور بنیادی روابط اجتماعی اعتماد از محیط‌های محلی جدا شوند. در جامعه‌ای که از گذشته مرخصی می‌گیرد، روش‌های سنتی را کنار می‌نهد و درها را به روی آینده‌ای مسئله‌زا و ابهام‌آلود می‌گشاید، مفهوم خطر کردن جایگاهی مرکزی می‌یابد. خطرهای پراهمیت تشکیل‌دهنده بخش ویژه‌ای از «حال و هوای مخاطره‌آمیز» دوران تجدد کنونی هستند که به سبب تحول مداوم دانش‌های بشری و تعمیم سریع نظام‌های کارشناسی، گستره نفوذ خود را به سرعت افزایش می‌دهد. بنابراین دیدگاه گیدنز به عنوان پایه و اساس اصلی چارچوب نظری این نوشتار می‌باشد که آشکارا به این تأثیرپذیری اذعان دارد. نتایج بررسی حاضر مشخص می‌کند که اینترنت به عنوان

❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲

یکی از ابزارهای جهانی شدن و نوگرایی با قطع یا تضعیف پیوندهای دانشجویان با تعلق‌های مکانی، سنت‌ها و هویت‌های فرهنگی و محلی‌شان، امنیت وجودی موردنظر گیدنز را به خطر انداخته و تا حدی باعث تقویت محیط مخاطره‌آمیز شده است. علاوه بر این، نتایج این نوشتار، امنیت را در حد متوسطی نشان می‌دهد. با مقایسه نتایج این بررسی با تحقیقات قبلی، این امر تأیید می‌شود به طوری که غلامرضا خوش‌فر (۱۳۷۹) نشان می‌دهد که در استان مازندران مردم در سطح متوسطی احساس امنیت دارند. همچنین مریم نجیبی‌ربیعی (۱۳۸۴) در پژوهش خود نشان می‌دهد که دو سوم از افراد در حد متوسطی احساس امنیت دارند و همچنین تحقیق سعیده گروسی، جلال میرزایی و احسان شاهرخی (۱۳۸۶) نشان می‌دهد که ۴۳/۱ درصد پاسخگویان از نظر احساس امنیت اجتماعی نمره متوسط و ۳۰/۷ درصد نمره کم گرفتند یعنی ۷۳/۸ درصد آنها احساس امنیت اجتماعی‌شان در حد متوسط و کم بود.

پیشنهاد

پیشنهاد کاربردی

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در میان ابعاد احساس امنیت اجتماعی، امنیت فکری و جمعی پایین‌تر از امنیت هویتی و فرهنگی می‌باشد. این نتایج نشانگر آن است دانشجویان از نظر ابراز عقیده و افکار خود احساس ناامنی می‌کنند. علت این موضوع را شاید بتوان از یک‌سو به فقدان کانال‌های نهادینه‌شده‌ای که فرد بتواند افکار و عقاید خود را به واسطه آن بیان کند و از سوی دیگر به محدودیت در امکان مشارکت اجتماعی در دانشگاه یا جامعه نسبت داد. بنابراین لازم است که راه‌های صحیح و قانونی ابراز عقیده و همچنین مشارکت جمعی و صنفی برای افراد فراهم

گردد تا افراد ناچار نباشند به سایت‌های غیرقانونی و بیگانه مراجعه کنند و برای فرار از وضعیت نامطلوب فضای واقعی به فضای مجازی پناه ببرند که در آخر شاهد اثر منفی آن بر احساس امنیت اجتماعی افراد باشیم.

پیشنهاد پژوهشی

از آنجا که نوشتار حاضر به دلیل در دسترس بودن اینترنت برای دانشجویان، فقط به بررسی رابطه استفاده از اینترنت با احساس امنیت اجتماعی پرداخته است، به عنوان یک موضوع پیشنهادی می‌توان به بررسی موضوع مورد مطالعه در میان سایر اقشار جامعه نظیر زنان، شهروندان، دانش‌آموزان و جوانان غیردانشجو پرداخت تا با مقایسه نتایج، بهتر بتوان به آثار عمومیت استفاده از اینترنت و سایر رسانه‌های نوین بر احساس امنیت اجتماعی افراد در جامعه امروز ایران پی برد.

منابع و مأخذ

- ابراهیمی، نبی‌الله، (۱۳۸۶). «تأملی بر مبانی و فرهنگ مکتب کپنهاگ». فصلنامه سیاست خارجی، سال بیست و یکم شماره ۲.
- احمدی، یعقوب و عطاءالله اسماعیلی، (۱۳۸۹). «سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان‌رشته‌ای در شهر مشهد». مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، تابستان.
- استونز، راب، (۱۳۷۹). *متفکران بزرگ جامعه‌شناسی*. ترجمه مهرداد میردامادی، تهران: مرکز.
- افشار، زین‌العابدین، (۱۳۸۵). «بررسی امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران.
- بوزان، باری، (۱۳۷۸). *مردم، دولت‌ها و هراس*. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات مطالعات راهبردی.
- ترابی و گودرزی، (۱۳۸۳). «ارزش‌ها و امنیت اجتماعی». فصلنامه *دانش‌انتظامی*، سال ششم، شماره دوم.
- جهانبین، داریوش، (۱۳۸۲). *مجله حقوقی دادگستری*، شماره ۴۳.
- چلبی، مسعود، (۱۳۷۵). *جامعه‌شناسی نظم*. تهران: نی.
- حاجیانی، ابراهیم، (۱۳۸۴). «چارچوب روش‌شناختی برای بررسی احساس امنیت». فصلنامه *مطالعات امنیت اجتماعی*، چاپ اول، تهران: معاونت اجتماعی ناجا.
- خوش‌فر، غلامرضا، (۱۳۷۹). «امنیت و جامعه مدنی». نشریه *امنیت*، سال چهارم، شماره ۱۳.
- راجرز، پل، (۱۳۸۴). *زوال کنترل: امنیت جهانی در قرن بیست و یکم*. ترجمه امیرمحمد یوسفی و مژگان جبلی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- رسولی‌ثانی‌آبادی، الهام، (۱۳۸۹). «حفظ امنیت هستی‌شناسانه و سازش‌ناپذیری نظام جمهوری اسلامی ایران در سیاست هسته‌ای». *مجله علوم سیاسی*، سال سیزدهم، شماره ۵۱.
- رفیع، حسین و دیان جانبا، (۱۳۸۹). «تأثیر فناوری‌های جهانی اطلاعاتی و ارتباطاتی بر امنیت ملی کشورها». فصلنامه *سیاسی*، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۰، شماره ۱.
- سفیری، خدیجه، (۱۳۸۷). «نقش نهادهای غیر دولتی محله‌ای در تأمین امنیت اجتماعی». *مجله مطالعات علمی ایران*، دوره دوم، شماره ۲.
- سلیمی، حسین، (۱۳۸۰). *جهانی‌شدن و حقوق بشر*. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.

- صالحی امیری، سیدرضا و افسر افشاری نادری، (۱۳۹۰). «مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقای امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران». فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹.
- عبدالله‌خانی، علی، (۱۳۸۲). *نظریه‌های امنیت*. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌الملل ایران معاصر.
- عیوضی، محمدرحیم، (۱۳۸۵). «جهانی شدن فرهنگ برای جهان سوم تهدیدها و فرصت‌ها». مجله راهبرد، سال دوم، شماره ۶.
- غفاری، مسعود و محمد لعل‌علیزاده، (۱۳۹۰). «تأثیر تکنولوژی اطلاعاتی و ارتباطاتی بر مؤلفه‌های سیاسی حاکمیت ملی با بررسی موقعیت ایران». فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۱، شماره ۱.
- قاسم‌نژاد، حسین، (۱۳۸۸). «بررسی تأثیر اجرای طرح امنیت اخلاقی بر میزان احساس امنیت شهروندان کنگاور». دانشگاه علوم انتظامی.
- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۰). *عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه، فرهنگ*. ج ۲، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: طرح نو.
- کاستلز، مانوئل، (۱۳۸۰). *عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه، فرهنگ*. ج ۳، ترجمه احمدعلی نقیان و افشین خاکباز، تهران: طرح نو.
- کاهه، احمد، (۱۳۸۴). *مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی*. ج ۱. تهران: گلپونه.
- کلاهچیان، محمود، (۱۳۸۴). «راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی». مجموعه مقالات امنیت اجتماعی، معاونت اجتماعی ناجا، تهران: گلپونه.
- گروسی، سعیده، جلال میرزایی و احسان شاهرخی، (۱۳۸۶). «بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت)». فصلنامه دانش انتظامی.
- گنجی، احمد، (۱۳۸۵). *بررسی الگوی کاربران اینترنت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن*. تهران: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۷۷). *پیامدهای مدرنیته*. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نی.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۷۸). *تجدد و تأخر: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید*. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نی.
- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی*. ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نی.
- لاپتن، دبوراً، (۱۳۸۰). «بیم و مدرنیزاسیون». ترجمه مریم رفعت‌جاه، مجله *ارغنون*، شماره ۱۸.
- لرنی، منوچهر و حسین مصلحتی، (۱۳۸۵). «جامعه‌شناسی امنیت». فصلنامه *مطالعات امنیت اجتماعی*، سال دوم، شماره ۶ و ۷. تهران: نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران.
- نجیبی‌ربیبی، مریم، (۱۳۸۴). *شناسایی مشکلات امنیت اجتماعی زنان در روابط شهری (مطالعه موردی شهر تهران)*. دفتر امور بانوان وزارت کشور.

- ❖ سال چهاردهم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۲
- نویدنیا، منیژه، (۱۳۸۲). «درآمدی بر امنیت اجتماعی». فصلنامه *مطالعات راهبردی*، سال ششم، شماره ۱۹.
- نویدنیا، منیژه، (۱۳۸۸). *امنیت اجتماعی*. چاپ اول، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- واترز، مالکوم، (۱۳۷۹). *جهانی شدن*. ترجمه اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، تهران: سازمان مدیریت صنعتی.
- ویور، ال، (۱۳۸۰). «امنیتی کردن و غیرامنیتی کردن». ترجمه مرادعلی صدوقی، فصلنامه *فرهنگ و اندیشه*، سال اول، شماره ۳ و ۴.
- Green, Andrew Brian, (2000). *An application of security complex theory and securitization to problems relating to identity in central Asia*. Queen's University at Kingston (Canada).
- panic, Branka, (2009). *societal security_security and identity*. university of belgerad.
- Watson, soft, (2004). *agent in search of a actor: societal security for the Palestinians and Turkish Kurd's*. Newyork: Columbia university press.
- Fisher R. sadeq, R(1997). *Collective co self- esteem and construal of racism*. Htt://www.sage pub.co.uk/journal's.
- Roe, pau, (2005). *securitization & minority rights: condition of desecurity*. central European university ,Budapes.
- Suurmunne, Maria-Anna, (1999). *Redifining security in the Arctic region*. Alberta university press (Canada).